

BEITRAEGE ZUR GESAMTEN STRAFRECHTSWISSENSCHAFT. Festschrift für Hellmuth Mayer zum 70. Geburtstag 1. Mai 1965. Verlag Duncker & Humboldt, Berlin, 1966, S. 691.

У научном свету постоји веома леп обичај, наиме када један научник зађе у позне године свога живота његови ученици и пријатељи издају у његову част споменницу која представља збирку мањих радова о актуелним питањима научне области којој је слављеник посветио свој живот. Ово је вредно поменути на самом почетку како бисмо се подсетили да и код нас има много научника којима дугујемо овакву или сличну пажњу. То је уосталом не само пажња већ и наш дуг.

Два ученика проф. др Х. Мајера професори др Фридрих Гердс (Friedrich Geerds) и др Волфганг Науке (Wolfgang Naucke) прикупили су више од тридесет радова пријатеља слављеника и издали споменницу поводом његовог седамдесетог рођендана под насловом „Прилози науци кривичног права“, имајући у виду ову науку у њеном енциклопедијском значењу. Тако су се они са својим сарадницима одужили слављенику, а нама дали једну корисну збирку радова о савременим проблемима и кретањима у науци кривичног права или боље речено, како то показује садржај, у кривичном праву, праву о суду, кривичном процесном праву, криминалогији и криминалној политици.

Тешко је у једном приказу исцрпно говорити о сваком од тридесет и три рада који се налазе у овој споменници. Но, могуће је и вредно је са неколико речи осврнути се на сваки од њих. Онај кога одређена тематика буде интересовала мораће да се потруди да односни рад и сам прочита.

После једног рада Еберхарда Шмита (Eberhard Schmidt) из правне историје „Фридрих Велики као престолонаследник пред ратним судом“ сврстани су радови из кривичног права општи део. Карл Алфред Хал (Karl Alfred Hall) под насловом „Изградња појма кривичног дела са становишта процеса“, с. 35—49, разматра за теорију и праксу увек актуелну проблематику о повезаности материјалног кривичног права с кривичним процесним правом при изградњи појма кривичног дела. Халу смета једно безживотно филозофирање као и догматска петрификација појмова. Приоритет припада процесном мишљењу, јер procedure представља лагано кретање унапред, то је мишљење у времену и са временом. Посредством овог мишљења аутор долази и до целисходног појма кривичног дела. Може се рећи да он наставља у стилу теза које је изнео проф. К. Петерс у приступном предавању „Die strafrechtsgestaltende Kraft des Strafprozesses“ (J. C. B. (Mohr Siebeck), Tübingen, 1963). Дитрих Ланг—Хинрихсен (Dietrich Lang—Hinrichsen) у свом чланку, с. 49—79, обрађује питање неправу друштва (савеза, удружења) било да је посредни правно лице или лице коме ово својство није признато. Истовремено он настоји да да прилог учењу о прекршајима на линији квалитативне разлике између ових и кривичних дела, исцрпно расправљајући проблематику санкција код овог неправу. Артур Кауфман (Arthur Kaufmann) је дао прилог с насловом „Онтолошка структура радње. Скица учења о личној радњи“, с. 79—119. Кауфман је пошао од појаве познате студије Густава Радбруха (Gustav Radbruch) „Der Handlungsbegriff in seiner Bedeutung für das Strafrechtssystem“ у 1904. која је обележила почетак дискусије о појму радње у догматички кривичног права. Он марљиво презентира схватања и читава проблематику појма радње. Посебно се задржава на неслагањима између Ц. Роксина и Х. Вецела. У својим излагањима и закључцима о појму личне радње Кауфман застаје да би на крају истакао да је овакав појам радње основница и учења о личном правном добру, о личном неправу и о личној винности, што се складно уклапа и у једну теорију о личној казни. Међутим, и за Кауфманове ставове остаје на снази Листова (Liszt) примедба Радбруху да се њихова вредност може потврдити само уколико остану у једном потпуно изграђеном и развијеном систему кривичног права.

Два прилога, један Хермана Блаја (Hermann Blei) „Утврђивање дужности гаранта код неправног нечињења”, с. 119—145. и други Валтер Штреа (Walter Stree) „Положај гаранта услед преузимања”, с. 145—165, баве се сложеном проблематиком дужности гаранта и његовог положаја код кривичних дела неправног нечињења. Вредност ових радова је не само у сажетом прегледу постојећих схватања у литератури већ и у марљивом посматрању кретања у судској пракси, као и у иновацији настојања за што јаснијим сагледавањем одговорности гаранта.

Теодор Ленкнер (Theodor Lenckner) разматра питање основа оправдања и захтев испитивања по дужности, с. 165—185. Посреди је тражење решења проблема у оквиру учења о субјективним захтевима оправдања, наиме да ли је дело у одређеним случајевима само онда законито када је учинилац по дужности испитао постојање објективних претпоставки оправдања. Позитиван одговор намеће и респектовање два субјективна елемента оправдања: посебну интенцију учиниоца и испитивање по дужности. Ленкнер највећим делом подвргава анализи судску праксу.

После Ленкнеровог прилога следи група радова из области учења о виности: Вернер Мајхофер (Werner Maihofer) „Објективни елементи виности”, с. 185—219; Петер Нол (Peter Noll) „Виност и превенција са становишта рационализирања кривичног права”, с. 219—235; Ане-Ева Браунек (Anne—Eva Brauneck) „Неправо као деловање антисоцијалног става”, с. 235—257; Карл Петерс (Karl Peters) „Учиниоца из убеђења и учинилац по савести”, с. 257—281; Гералд Гринвалд (Gerald Grünwald) „Умишљај код деликта нечињења”, с. 281—305; Фридрих В. Краузе (Friedrich W. Krause) „Посматрања” *actio libera in causa*, посебно у облику умишљеног извршења”, с. 305—317; Еберхард Шмидхојзер (Eberhard Schmidhäuser) „О актуелности и потенцијалности свести о неправу”, с. 317—339; и Рихард М. Хониг (Richard M. Honig) „Заблуда и веровање као обележје дела”, с. 339—353.

Поменути прилози баве се увек актуелним питањима виности и односа учиниоца према делу. Методолошки третман се креће од правних до мултидисциплинарних захвата, што је у различитој мери изражено у сваком од радова. Посебну пажњу привлачи излагање Ане—Еве Браунек о проблематици неправга као деловања антисоцијалног става. Она с успехом конфронтира социолошки и кривичноправни третман и одговарајућа схватања. Исто тако је вредно задржати се на раду К. Петерса и истаћи његово настојање да продуховљеном анализом изгради појам учиниоца из убеђења и учиниоца по савести. Његов рад је од интереса и због тога што је мотивисан тематиком чл. 4. Устава Савезне Републике Немачке, који поред осталог говори и о томе да нико не сме бити принуђен против своје савести на војну службу с оружјем. У вези са овом одредбом у немачкој кривичноправној теорији је већ дуже времена актуелно питање о квалификацији одбијања војне службе и одговорности учиниоца по савести. Проф. Петерс је у својим закључцима протагониста становишта да је учинилац по савести у смислу чл. 4. Устава ослобођен од санкција и да га треба издучити из криминалног подручја. Но, не би се могло рећи да је ово и владајуће схватање.

Одељак кривичног права општи део завршава се прилогом Ханс—Јурген Брунс (Hans—Jürgen Bruns) „О забрани двоструког коришћења обележја бића кривичног дела или основа одмеравања казне”, с. 353—377. и прилогом Хорста Шредера (Horst Schröder) „Координирање прописа о одустанку”, с. 377—393. Брунсов чланак је пун актуелности не само са становишта теорије већ и претежно под углом тешкоћа с којима се у свакодневном раду среће кривично правосудје. У Шредеровом раду срећемо се са хронологијом прописа о одустанку у немачком кривичном праву и одсуством њихове координације које има за последицу много противречности. Због тога је Шредер мишљења да ову проблематику треба у целини изнова регулисати, сведећи различите одреде на заједнички именитељ.

У одељак о кривичном праву посебни део свестрано је седам радова чија је особена карактеристика да темељито обрађују судску праксу и да гледајући у будућност чине одговарајуће предлоге за предстојећу иновацију немачког кривичног законика. Ханс Велцел (Hans Welzel) износи примедбу уз § 170. КЗ СРН који говори о повреди дужности издржавања, с. 395—399. Карл Енгиш (Karl Engisch) је свој прилог слављенику посветио разматрању кажњивости стерилизације с пристанком, с. 399—419, док се Фридрих Шафштајн (Friedrich Schafstein) бави тумачењем појма „подмуклог“ убијања као обележја уморства, с. 419—433. Ернст Хајниц (Ernst Heinitz) говори о новијој судској пракси у вези с бићем кривичног дела утаје, с. 433—445, а Герд Гајлен (Gerd Geilen) износи нова стремљења у одређивању кривичноправног појма силе, с. 445—467. Рад Клауса Роксина (Claus Roxin) носи наслов „Новац као објекат својинских и имовинских деликата“, с. 467—485. И најзад Гинтер Беман (Günter Bemann) „О применљивости § 157. КЗ СРН“, с. 485—495, који регулише питање ублажавања казне односно одустанка од казне у случају лажног исказа и кривоклетства. Целиходно је истаћи да су аутори своје теме бирали у наслону на оно о чему је и сам слављеник писао у току свог дугогодишњег рада. Ова пажња према слављенику среће се и код других аутора.

Следи одељак о суду и о кривичном поступку. Рихард Ланге (Richard Lange) „Друштвени судови на Истоку и Западу“, с. 497—517. У стилу „црно-бело“ виђења које је свакако недовољно за истинитост и научност у научном раду, проф. Ланге презентира у кратким потезима поставку и стање друштвених судова у Савезној Републици Немачкој и неким социјалистичким земаљама, имајући у виду у првом реду СССР. После овог прилога следе радови из кривичног процесног права. Хелмут фон Вебер (Hellmuth von Weber) „Међународна правна помоћ у случајевима доказивања у кривичном поступку“, с. 517—529. Свакако је у највећем броју случајева предмет међународне правне помоћи издавање криваца. Но, аутор је у праву када истиче и све већи значај доказивања као облика ове помоћи. Посреди су тешкоће до којих долази у суђењу за кривична дела извршена у концентрационим логорима кад је реч о прикупљању доказа, а гледајући у будућност не треба превидети потребе како привредног тако и саобраћајног криминалитета које на међународном плану постају све актуелније када је у питању доказивање. Проф. Вебер је приказао посматрани институт у размерама немачког кривичног поступка. Вернер Зарстет (Werner Sarstedt) „Конкуренција ревизионих разлога“, с. 529—543. Веома занимљив рад са становишта понашања суда у случајевима конкуренције истакнутих разлога у ревизији. Вернер Шмид (Werner Schmid) „Жалба суду против председавајућег (§ 238. ЗКП)“, с. 543—565. Посреди је веома интересантно питање, наиме како је регулисан и како у конкретном случају регулисати однос између председавајућег и суда односно судског већа у руковођењу поступком. Где су границе овлашћења председавајућег и који је домен интервенције судског већа? На изглед мало важно питање али у суштини судбоносно за ваљано расветљење и решење кривичне ствари. Волфганг Науке (Wolfgang Nauke) „Злоупотреба предлога за гоњење?“, с. 565—587. Науке се позабавио једним мало обрађиваним проблемом и дао једно успешно аналитичко разматрање корисно и за теорију и за праксу. Последњи рад у овом низу је прилог Јохана Вессела (Johannes Wessels) „О извршењу казни због повреде реда и решења о заговору ради давања заклетве у кривичним стварима“, с. 587—603. Реч је о казнама које се могу изрећи сведоку према § 70. ЗКП СРН због невршења дужности и о њиховом извршењу.

Најмањи број радова налази се у одељку о криминологији и криминалној политици. Фридрих Гердс (Friedrich Geerds) „Криминална феноменологија, њени задаци и могућности“, с. 605—629, в. приказ у часопису Анали Правног факултета у Београду, бр. 1/1967, с. 113—114. Алберт Кребс (Albert Krebs) „Из праксе извршења мере чувања ради заштите“, с. 629—655. Аутор је учинио напор да изврши извршење ове дијаболске

мере према важећим прописима у Савезној Републици Немачкој. Међутим, не треба previdети да се поставља питање не њеног извршења већ њеног опстанка. Ханс фон Хентих (Hans von Hentig) „Изазивање пожара из пасије према гашењу“, с. 655—665. Са изванредним богатством духа и знања проф. Хентих излаже савремену проблематику паљевина и један од мотива који доводи до изазивања пожара. Јоаким Хелмер (Joachim Hellmer) „О значају за кривично право нове судске праксе у погледу накнаде за претрпљени бол“, с. 665—685. Тежиште Хелмеровог разматрања је на проблематици односа између накнаде за претрпљени бол и казне.

Споменица се завршава прилогом списка радова слављеника, који је сачинио Ханс—Јоаким Вегнер (Hans—Joachim Wegner).

Др Драгољуб В. Димитријевић

ДР АНА ПРОКОП: ПОРОДИЧНО ПРАВО — ОДНОСИ РОДИТЕЉА И ДЈЕЦЕ, Загреб, „Школска књига“, 1966, стр. 312.

Аутор ове књиге је угледни професор Правног факултета у Загребу и један од наших најпознатијих правних писаца посебно из области породичног права. Поред добро познатог Коментара Основном закону о браку (I издање 1953, II издање у две књиге, I, 1959; II, 1960), проф. др Ана Прокоп је објавила низ дела из ове области (Равноправност жене, брак и породица по Уставу ФНРЈ, Загреб, 1946; Усвојење по законодавству ФНРЈ, Загреб, 1948, стр. 123. Права жене нове Југославије у браку и породици, Издање Централног одбора АФЖ Југославије, Загреб, 1950, стр. 112; Односи родитеља и дјеце по законодавству ФНРЈ, Загреб, 1954, стр. 108; Старатељство по законодавству ФНРЈ, Загреб, 1956, стр. 104; Породично право — Усвојење по законодавству СФРЈ, Загреб, 1963, стр. 212) Поред тога објавила је и низ чланака. Последња књига проф. А. Прокоп (Породично право — Односи родитеља и дјеце), као што се види из наслова, јесте део обимног, систематског уџбеника Породичног права.

Уводни део књиге садржи кратак историјски преглед правних односа родитеља и деце уопште, а посебно у бившој Југославији (према Општем и Новелираном аустријском Грађанском законнику, према Грађанском законнику Краљевине Србије и по шеријатском праву).

Правни односи родитеља и деце у СФРЈ изложени су у пет глава. Прве две главе посвећене су породици и породичном праву (стр. 25—28), изворима права и основним начелима на којима се заснива регулисање правних односа између родитеља и деце у нас (стр. 29—32). Трећа и четврта глава садрже излагање најглавнијих и најважнијих питања овог дела породичног права. У трећој глави (стр. 33—182) говори се о чињеницама које заснивају односе родитеља и деце (брачна деца, ванбрачна деца, позакоњена деца, усвојена деца). О усвојеној деци аутор не говори у овој књизи, јер је усвојење изложено у посебној књизи (Породично право — Усвојење, Загреб, 1963). Уосталом, аутор сматра (на стр. 28. књиге коју приказујемо) да троеобна подела породичног права на брачно, родитељско и старатељско право није најбоља, па се залаже за четвороеобну поделу, у којој је усвојење посебан део породичног права, издвојен из родитељског права.

За то наводи ове разлоге. Независно од нашег породичног законодавства које је усвојење регулисало посебним законом, усвојење је потребно издвојити из „Родитељског права“, „јер усвојење, иако је однос сличан односу родитеља и дјеце, треба читав низ објашњења. Не само да је потребно посебно обрадити склапање усвојења при чему треба обрађивати претпоставке и сам поступак усвојења, него и тамо где је та материја најсличнија односу родитеља и дјеце имамо низ питања која траже посебна објашњења, јер у односу усвојеника и усвојитеља постоје нека одступања, а да не говоримо о односу усвојеника према родите-